

Омбудсман України
Ombudsman of Ukraine

ЗВІТ

про результати відвідування
комунального некомерційного підприємства «Вінницька обласна клінічна
психоневрологічна лікарня ім. акад. О.І. Ющенко Вінницької обласної ради»

20.07.2023

м. Київ, 2023

I. Вступ

Для виконання функцій національного превентивного механізму відповідно до Факультативного протоколу до Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують, видів поводження та покарання, на підставі статей 13, 19¹, 22 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини», 20.07.2023 групою національного превентивного механізму (далі – НПМ) у складі:

Морозов Руслан Олегович, головний спеціаліст відділу реалізації національного превентивного механізму у сфері охорони здоров'я Департаменту з питань реалізації національного превентивного механізму Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини (керівник групи НПМ);

Цикаленко Ірина Ігорівна, головний спеціаліст відділу реалізації національного превентивного механізму в закладах соціального забезпечення та освіти Департаменту з питань реалізації національного превентивного механізму Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини;

Гурковська Наталія Володимирівна, представник громадської організації;

Темченко Олена Василівна, представник громадської організації, здійснено позапланове відвідування комунального некомерційного підприємства «Вінницька обласна клінічна психоневрологічна лікарня ім. акад. О.І. Ющенко Вінницької обласної ради» (далі – КНП «ВОКПНЛ» ВОР, лікарня, заклад).

Керівництво установи:

Кучерук Софія Олегівна, директор закладу;

Байло Оксана Вікторівна, медичний директор.

Місцезнаходження: м. Вінниця, вул. Пирогова, 109, 21037.

Ліжковий фонд КНП «ВОКПНЛ» ВОР становить 590 ліжок/місць. Станом на 20.07.2023 у закладі на лікуванні перебував 651 пацієнт.

Згідно наказу № 9 від 13.04.2023 відділення судово-психіатричної експертизи (СПЕ) наразі зачинено.

Групою НПМ відвідано:

приймальне відділення;

відділення для застосування примусових заходів медичного характеру (далі – ПЗМХ) № 23, яке розраховане на 30 осіб (на день проведення візиту перебував 31 пацієнт);

відділення для застосування ПЗМХ № 24, яке розраховане на 25 осіб (на день проведення візиту перебувало 24 пацієнта);

відділення психіатричне змішане для дорослих з ліжками первинного психотичного епізоду;

багатопрофільне реабілітаційне відділення.

Під час візиту проводилося опитування 43 пацієнтів і 11 осіб персоналу лікарні без участі третіх осіб.

Скарг від пацієнтів на неналежне, жорстоке, нелюдське або таке, що принижує гідність, видів поводження і покарання з боку персоналу не надходило. Пацієнти позитивно говорили про персонал та умови їх перебування, вільно спілкувалися з членами групи НПМ.

За клінічним маршрутом, перед госпіталізацією пацієнти потрапляють до приймального відділення, де вони, за необхідності, проходять санітарні процедури, їх оглядає лікар та, відповідно до стану хворого та специфіки його захворювання, приймає рішення в яке відділення буде направлений пацієнт. Дані про пацієнта фіксуються до «Журналу обліку пацієнтів».

У приймальному відділенні проводиться тілесний огляд пацієнтів на предмет наявності тілесних ушкоджень кримінального характеру. У разі виявлення таких ушкоджень, вони фіксуються до журналу, форма якого відповідає спільному наказу Міністерства внутрішніх справ України і Міністерства охорони здоров'я України від 06.07.2016 № 612/679 «Про порядок обліку фактів звернення та доставлення до закладів охорони здоров'я осіб у зв'язку із заподіянням їм тілесних ушкоджень кримінального характеру та інформування про такі випадки органів і підрозділів поліції».

У лікарні дотримано вимоги наказу Міністерства охорони здоров'я України від 15.09.2016 № 970 «Про затвердження форм первинної облікової документації та інструкцій щодо їх заповнення»: пацієнтами надається усвідомлена згода на проведення психіатричного огляду, госпіталізацію та лікування в психіатричному закладі, що відповідає принципу 11 Принципів захисту психічно хворих осіб і покращення психіатричної допомоги, прийнятих резолюцією 46/119 Генеральної асамблеї ООН від 17.12.1991.

На виконання наказу Міністерства охорони здоров'я України № 240 від 24.03.2016 у відділеннях ведуться журнали реєстрації застосування фізичного обмеження та (або) ізоляції при наданні психіатричної допомоги особам, які страждають на психічні розлади (форма первинної облікової документації № 066-3/о).

Пацієнтам надається психіатрична допомога згідно з медичними протоколами і, за потреби, – медична допомога у зв'язку соматичними захворюваннями. Під час опитування пацієнтів встановлено, що лікарі надають інформацію про стан їх психічного здоров'я і призначене лікування.

У кожному відділенні вживаються заходи для підвищення ефективності лікування пацієнтів. Персонал дбайливо ставиться до пацієнтів, знає їх особливості, підтримує доброзичливі відносини.

Кожне відділення має свій відокремлений прогулянковий дворик оснащений лавками та альтанками для відпочинку.

Під час попереднього візиту у 2021 році група НПМ встановила, що у лікарні за показаннями та із застосуванням міорелаксантів проводиться електросудомна терапія (далі – ЕСТ). Наразі через надмірну амортизацію та застарілість обладнання ЕСТ не провадиться.

У відділеннях ПЗМХ забезпечена можливість проведення конфіденційних побачень з родичами та адвокатами в окремій, спеціально обладнаній кімнаті для побачень.

Під час ознайомлення з медичною документацією (медичними картками пацієнтів та особовими справами) встановлено, що лікарі вносять до карт хворих систематичні записи огляду пацієнтів, результати обстеження та щоденного нагляду.

Медична документація зберігається у спеціальних сейфах та приміщеннях, що унеможлиблюють доступ сторонніх осіб та втрату документів.

Під час опитування пацієнтів встановлено, що вони володіють інформацією про стан їх психічного здоров'я, застосоване лікування, відповідно до вимог статті 26 Закону України «Про психіатричну допомогу».

II. Попередні зауваження

За результатами попереднього відвідування групи НПМ 03.02.2021 виявлено наступні порушення та недоліки:

до посадових інструкцій (функціональних обов'язків) медичного персоналу не включено пункти про заборону катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поведінки;

у лікарні застосовується переважно медикаментозне гамування пацієнтів, а у разі необхідності – фізичне з використанням ременів для фіксації відповідно до наказу Міністерства охорони здоров'я України від 24.03.2016 № 240. Однак, в лікарні наявний лише один комплект сертифікованих ременів для застосування фізичної фіксації, що недостатньо для забезпечення всіх відділень лікарні. У інших відділеннях використовують саморобні ремені фіксації, що створює загрозу травмування пацієнтів при їх використанні;

у відділенні № 6 пацієнтам не повною мірою забезпечена приватність, зокрема в санвузлі відсутні перегородки в палаті № 8 відділення № 6, яка розрахована на 8 осіб, наявна лише одна тумба, через що відсутня можливість для пацієнтів зберігати власні речі;

у деяких палатах відділення № 6 використовуються ліжка з панцерними сітками, які потребують заміни;

у лікарні пацієнтам забезпечено чотирьохразове харчування відповідно до індивідуального індексу маси тіла, однак пацієнти скаржились на недостатність м'ясної продукції у харчуванні. Так, на день проведення моніторингового візиту, у супереч наказу Міністерства охорони здоров'я України від 29.10.2013 № 931

«Про удосконалення організації лікувального харчування та роботи дієтологічної системи в Україні», у меню були відсутні м'ясна чи рибна продукція;

працівниками лікарні вживаються заходи для влаштування хворих, які втратили соціальні зв'язки та не мають необхідних документів для влаштування для влаштування до установ соціального захисту населення. На час візиту у лікарні перебувало 8 пацієнтів без документів, що посвідчують особу та 70 пацієнтів, які очікують влаштування до будинків-інтернатів. Половина цих пацієнтів знаходиться у закладі з надання психіатричної допомоги більше двох років;

в лікарні не забезпечено умов для перебування осіб з інвалідністю та маломобільних груп людей відповідно до вимог ДБН В.2.2-40:2018 Інклюзивність будівель і споруд, зокрема вхідні зони практично усіх корпусів не облаштовано пандусами, відсутнє інше розумне пристосування.

Під час відвідування НПМ встановлено, що попередні рекомендації виконані частково.

III. Факти, виявлені під час візиту

1. Кількість пацієнтів у лікарні значно перевищує кількість наявних ліжок (на 590 ліжок – 651 пацієнт), що свідчить про перевантаженість закладу та системні проблеми в організації надання медичних послуг. Зазначене призводить до погіршення якості лікування через брак ліжкового фонду та порушення права пацієнтів на належні умови проживання та медичне обслуговування.

2. У лікарні перебувають особи, які вже не потребують лікування в умовах стаціонару, але потребують соціального захисту та догляду. Їх неможливо перевести до відповідних закладів соціального захисту через відсутність вільних місць, що порушує статтю 18 Закону України «Про соціальні послуги» та право таких осіб на соціальний захист, гарантоване статтею 46 Конституції України. У зв'язку з переповненістю лікарні, для осіб, які потребують соціального захисту та догляду, значно обмежується можливість тривалого перебування на території закладу.

3. Деякі пацієнти лікарні потребують відновлення документів, що посвідчують особу. Відсутність документів позбавляє їх можливості реалізувати права, гарантовані статтею 3 Конституції України, на медичне обслуговування та соціальний захист.

4. Станом на сьогодні не врегульовано питання про застосування запобіжного заходу у виді поміщення особи до психіатричного закладу в умовах, що виключають її небезпечну поведінку, відповідно до статті 508 Кримінального процесуального кодексу України, через відсутність розробленого та затвердженого порядку застосування запобіжного заходу у виді поміщення

особи до психіатричного закладу в умовах, що виключають її небезпечну поведінку. Під час відвідування встановлено, що у лікарні перебувають 7 осіб, до яких за рішенням суду застосовано запобіжний захід у виді поміщення особи до психіатричного закладу. Проте такі пацієнти утримуються разом з пацієнтами, до яких відповідно до статті 94 Кримінального кодексу України вже застосовані примусові заходи медичного характеру (далі – ПЗМХ) (відділення з посиленням та звичайним наглядом).

5. Під час вивчення документації встановлені випадки, коли лікарі-психіатри не направляли до суду заяву про продовження застосування примусового заходу медичного характеру, що є порушенням статті 95 Кримінального кодексу України.

Зазначене зволікання та невчасне направлення до суду заяв про продовження застосування примусового заходу медичного характеру призводить до незаконного позбавлення волі та обмеження прав людини, а також порушенням статті 5 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

6. Разом з тим встановлено, що пацієнт П. за судовим рішенням Ленінського районного суду м. Вінниці від 18.01.2011 визнана недієздатною. Проте відтоді клопотання про продовження строку дії рішення про визнання фізичної особи недієздатною до суду не направлялися. Група НПМ зазначає, що такі випадки непоодинокі, та носять системний характер у закладах з надання психіатричної допомоги.

Європейський суд з прав людини у справі «Наталія Михайленко проти України» зазначає, що відсутність можливості у недієздатної особи звернутися із заявою про поновлення її дієздатності становить порушення її права на доступ до суду відповідно до пункту 1 статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

7. У порушення пункту 8.3.5.1 ДБН В.2.2-10:2022 «Заклади охорони здоров'я. Основні положення» у палатах відділення для застосування примусових заходів медичного характеру відсутні окремі шафи для зберігання одягу пацієнтів. Разом з тим у палатах наявні тільки приліжкові тумби (фото 1-3).

8. Єдиний ізолятор для осіб, хворих на інфекційні захворювання, тимчасово не функціонує через проведення ремонтних робіт (фото 4), що порушує вимоги Заходів та Засобів щодо попередження інфікування при проведенні догляду за пацієнтами, затверджених Міністерством охорони здоров'я України від 03.08.2020 № 1777, через ускладненість шляхів ізоляції пацієнтів, хворих на інфекційні захворювання.

9. У порушення пункту 6.3 ДБН В.2.2-10:2022 «Заклади охорони здоров'я. Основні положення» санітарно-гігієнічні приміщення лікарні не обладнані

елементами доступності для осіб з інвалідністю та пацієнтів, які потребують сторонньої допомоги (поручнями, штангами, відкидними сидіннями тощо).

10. Також під час відвідування групи НПМ надходили скарги щодо невиконання своїх обов'язків з боку адвокатів, які надають безоплатну вторинну правову допомогу, щодо участі у судових засіданнях, на яких розглядаються справи їх клієнтів – осіб, до яких застосовані ПЗМХ. Зазначене призводить до порушення права таких пацієнтів на ефективний засіб правового захисту, та порушує вимоги статті 26 Закону України «Про безоплатну правову допомогу». Ігнорування адвокатами судових засідань є серйозним порушенням процесуальних прав. Така практика ставить пацієнтів у беззахисне становище і суттєво обмежує їхні можливості здійснення правового захисту.

11. Разом з тим, пункт 14 Правил застосування примусових заходів медичного характеру в спеціальному закладі з надання психіатричної допомоги, затверджений наказом Міністерства охорони здоров'я України від 31.08.2017 № 992, регламентує обов'язкову участь пацієнта у судовому засіданні при вирішенні питань про продовження, зміну виду або припинення ПЗМХ. Разом із тим, вивчаючи особові справи осіб, що перебувають на ПЗМХ, встановлено ігнорування законодавчої вимоги. Так, в ухвалі Вінницького міського суду Вінницької області про продовження ПЗМХ до пацієнта С. вбачається присутність заявника – представника лікарні, адвоката, прокурора та відсутність особи, відносно якого приймається судове рішення (Справа № 127/11152/23).

12. У порушення пунктів 2.16, 13.14 Правил пожежної безпеки в Україні, затверджених наказом Міністерства внутрішніх справ України від 30.12.2014 № 1417 у деяких відділеннях встановлені ґрати на вікнах, які у разі виникнення пожежної небезпеки не можуть розкриватися, розсуватися або зніматися. Також у лікарні відсутні встановлені пристрої для подавання звукових сигналів з метою оповіщення людей на випадок пожежі.

IV. Рекомендації

Вінницькій обласній військовій адміністрації:

забезпечити розширення ліжкового фонду лікарні для усунення перевантаженості закладу;

вжити заходів для влаштування пацієнтів, які не потребують стаціонарного лікування, але потребують соціального захисту та догляду, до відповідних закладів;

посилити контроль щодо належного та вчасного надання правової допомоги пацієнтам, до яких застосовуються ПЗМХ.

Комунальному некомерційному підприємству «Вінницька обласна клінічна психоневрологічна лікарня ім. акад. О.І. Ющенко Вінницької обласної ради»:

забезпечити відновлення документів, що посвідчують особу, для осіб, які перебувають у лікарні;

посилити контроль за своєчасним направленням до суду заяв про продовження застосування до пацієнтів примусових заходів медичного характеру;

забезпечити своєчасне звернення до суду заяв для продовження строку дії рішення про визнання фізичної особи недієздатною;

обладнати палати відділень ПЗМХ окремими шафами для зберігання одягу пацієнтів;

обладнати додатковий ізолятор для осіб, хворих на інфекційні захворювання;

обладнати санітарно-гігієнічні приміщення елементами доступності для осіб з інвалідністю;

забезпечити участь пацієнтів у судових засіданнях відповідно до вимог законодавства;

встановити розпашні ґрати на вікнах та систему пожежної сигналізації відповідно до Правил пожежної безпеки.

Додаток: фото до звіту.

Головний спеціаліст відділу реалізації національного превентивного механізму у сфері охорони здоров'я Департаменту з питань реалізації національного превентивного механізму Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини

Руслан МОРОЗОВ

Фото до звіту

Фото 1

Фото 2

Фото 3

Фото 4

